

О.Я. СУЛЕЙМЕНОВА, М.А. ШАЙХОВА, Р.Р. ТУРУМБАЕВА
С.Д. Асфендияров атындағы Қазақ Ұлттық медицина университеті
Шет тілдер кафедрасы

МЕДИЦИНА УНИВЕРСИТЕТІНДЕ ШЕТ ТІЛІ САБАҒЫН КӘСІБИ ОҚЫТУДЫҢ ЕРЕКШЕЛІКТЕРІ

Бұл мақалада шет тілін кәсіптік бағытта оқытудың ерекшелігі, тиісті оқу әдісі мен тақырыптардың материалдары таңдалып, болашақ кәсіби маманға қажетті қабілеттіліктерді дамытудың жолдары қарастырылады. Кәсіптік бағытта шет тілінен сабақ беретін оқытушы көп қиыншылықтарға тап болып жатады. Осы мәселелерді шешу жолдары қарастырылып, кәсіби бағытталған шет тілін оқытудың сипаттамасы айқын көрсетілген.

Түйінді сөздер: *кәсіби шет тілі, кәсіби лексика, кәсіби қарым – қатынас, кәсіби бағдар, әлеуметтік бағдар, психологиялық жағдай, сөйлеу дағдысы, концептуалдық қиындықтар, коммуникативтік дағды, мәтінмен жұмыс, рөлдік ойындар.*

Кіріспе Жаңарған Қазақстанның әлеуметтік-экономикалық дамуындағы басты мақсаттарының бірі ретінде әлемдік деңгейдегі бәсекеге қабілетті елу елдің қатарына ену бағыттары адамды жоғары маңызды құндылық деп танып, қоғамның дамуының өзегі болып табылатын болашақ мамандарды кәсіби даярлау сапасын жетілдіру басты бағдар. Шет тілін кәсіптік бағытта оқытудың ерекшелігі, ол жоспарланған курс нақты кәсіби мағынасы бар мақсаттан және міндеттерден құрылуы. Тиісті оқу әдісі мен тақырыптардың материалдары таңдалып, болашақ кәсіби маманға қажетті қабілеттіліктерді дамыту көзделеді. Кәсіби бағытталған шет тілі екі жағдайда оқытылуы мүмкін. Олар болашақ мамандықтары туралы ешбір хабарсыз болады да, оқытушының көмегіне жүгіне отырып, оқылатын материалды, кәсіби тақырыптарды болашақ мамандығына қажетті лексиканы үйренуді мақсат етеді. Ал кадрларды қайта даярлауды оқыту анағұрлым жеңілдірек, себебі студенттер арнайы берілген тақырыпқа оңай бағытталып, кәсіби лексиканы тез меңгереді. Олар өзіне қажетті кәсіби қарым- қатынас қабілетін біледі де, ең қажеттісіне көңіл бөледі. Демек, шет тілін оқытуда екі жағдайда екі түрлі болып келеді. Шет елдердің әдістемесінде ағылшын тілін оқытудың зерттеу үрдісі «ағылшын тілінде білім беру» (instructional English) және «жедел ағылшын тілі» (oriental English) деп ажыратылады. Қай елдің болсын өсіп өркендеуі, әлемдік ортада алдыңғы шептен орын алуы оның ұлттық білім беру жүйесінің қалыптасуына, даму бағытына, қазіргі таңдағы оқытудың дидактикалық жаңа сипаты – жаңа оқыту технологияларын, оқу апаратын ұтымды қолдану, шығармашылық оқыту түрлерін кеңінен пайдалануына байланысты.

Материалдар мен тәсілдер. Кәсіби құзыреттілік деп маманның жеке бас сапалары мен оның психологиялық – педагогикалық және теориялық білімінің, кәсіби біліктілігі мен дағдысының, тәжірибесінің бір арнада тоғысуы деуге болады. Кәсіби шет тілін оқытудың ерекшелігі, әр салада (мысалы тарих, экономика, ғылым, бизнес, медицина) немесе арнайы сабақтарға ғана тиесілі болуы. Осындай жағдайларды ескере отырып, шет тілін оқытқанда әр мамандыққа көңіл бөлініп отырады. Яғни, таңдалған лексикалық бірліктер, жазбаша мәтіндер барлығы дерлік студенттің болашақ мамандығын ескеріп құралады. Ағылшын тілі кәсіби шет тілінде басынан бастап оқытылмайды. Себебі, кәсіптік білім берудің мақсаты тек кәсіби қарым-қатынасқа бағытталады және кәсіби білімді тек ересек адамдар ғана жалғастырып оқиды. Кәсіби шет тілін оқыту жағдайлары тек оқу үдерісінде өзгеріп отыруы мүмкін, себебі оқыту материалдары жанарып отырады. Медицина университеттерінде 1-ші және 2-ші курстарда ағылшын тілі теория жүзінде медициналық тақырыптарды толығымен дерлік қамтылып оқытылады. Осы алынған білімнің нәтижесінде 3-ші курстан бастап, кәсіби қарым-қатынасқа бағытталып оқытылады. Бұл сабақтарды шет тілі пәні оқытушылары емес арнаулы кәсіби мамандар жүргізеді. Кәсіби шет тілін ауызша оқыту барысында кәсіби қарым-қатынастардың сөйлеу үрдісі жүзеге асырылады. Сондықтан, оқу үдерісінде типтік жағдайлар ескерілуі керек. Өйткені олар кәсіби байланыстарға ғана тән болмақ. Олар мотивациялық қажеттіліктерді шет тілдік қарым- қатынас жасауда қолданады, сондықтан шет тілін кәсіби бағдарламалық түрде оқыту кезінде тек қана тиімді түрлерді қарастырып қана қоймай, тәжірибе түрінде әртүрлі тілдік оқу, сөйлеу шаралары, рөлдік ойындарды қолданған жөн. Бұл кәсіби шет тілді ортаның имитациясын арттырады. Сонымен қатар, шет тілдік қарым қатынас жасауда студенттің мотивациясын жігерлендіреді. Осындай әдістен кейін ғана сөйлеу түрлеріне сөйлеу мәнеріндегі тактикалар

қалыптасады. Шет тілі болашақ маманның кәсіби бағыттарын қалыптастыру тәсілі ретінде Н.Д.Гальскова шет тілін кәсіби бағдарлап оқытуда студенттің екі жақты бағытта дамитынын атап өткен, яғни, студент арнайы білімді игерумен қатар шет тілін де жетік меңгере алады деген. Оның ойынша тілдік емес ЖОО-дарда шет тілін кәсіби және әлеуметтік бағдарда оқыту тиімді тәсіл болып табылады. Н.Д.Гальскованың зерттеуі бойынша, шет тілін кәсіби бағдарлап оқытуды жүзеге асыру үшін келесі жағдайларды ескеру қажет [1,49]:

- Шет тілінде сөйлеу әрекетінің нақты мақсаттарын анықтау;
  - Сөйлеу әрекетінің әлеуметтік және кәсіби бағдарлары;
  - Тапсырмаларды орындау барысында студенттердің қанағаттануы;
  - Студенттердің тапсырмаларды орындау барысында творчестволық жағынан қарауды қалыптастыру;
  - Қолайлы психологиялық жағдай жасау;
- Н.Д.Гальскова мен П.И.Образцовтың зерттеу жұмыстарының бірі шет тілін кәсіби бағдарлап оқытудың теориясы болып табылады, олар тілдік емес ЖОО-дарда шет тілін оқытудың кәсіби бағыттағы ұстанымның ірге тасын қалады. Бұл авторлардың тұжырымдамасы бойынша, шет тілін оқытудың мақсаты өз мамандығының аясында білім жетілдірудің бір тәсілі ретінде қабылдануы қажет. Яғни, студентті өз мамандығының бағыты бойынша оқыту, арнайы мәтіндермен жұмыс жасау, сөйлеу дағдысын дамыту үшін арнайы мәтіндерді оқу, мамандығына байланысты сөздік қорын кеңейтіп байыту.

Тілдік емес ЖОО-дарында болашақ мамандарды дайындау барысында тілді кәсіби бағдарлап оқытудың мәселелері көп аспектілі болып сипатталады. Ғылыми және ғылыми-әдістемелік әдебиеттерде шет тілі жоғарғы кәсіби білім жүйесінде оқыту пәні ретінде көптеген ғалымдармен жан-жақты зерттелген. Атап айтқанда И.Л.Бим, Н.Н.Гез, И.А.Зимняя «Жоғары мектеп шет тілі қарым-қатынас құралы ретінде оқытудың мәселелері», В.М.Кузовлев, В.Т.Костомаров, А.А.Леонтьев, Е.И.Пасов «Шет тілін оқытуда коммуникативті дағдыларды қалыптастыру мәселелері» Л.Ш.Гегечгори, Н.И.Гез, М.А.Давыдова, Р.П.Мильруд «Кәсіби бағытты қалыптастыру».

Кәсіби шет тілінің арнайы сипаттамасы тұрақты (absolute) және ауыспалы (variable) болып келеді. [1,24]

Тұрақты (absolute) сипаттама:

- Арайлы пәндерді оқытуда қолданылатын әдістерді пайдалану;
- Лингвистикалық жанға сүйене отырып, тақырыптық мәтіндермен жұмыс жасау;
- Ауыспалы (variable) сипаттама;
- Кәсіби шет тілі әр түрлі арнайы пәндер үшін әзірленуі мүмкін;
- Оқу жағдаятына байланысты кәсіби бағытталған шет тілі пәнінің әдістемесі жалпы шет тілі пәнінің әдістемесінен өзгеше болып келеді;
- Кәсіби бағытталған шет тілі жоғарғы оқу орнында оқитын студенттерге арналады;
- Кәсіби бағытталған шет тілі шет тілінен базалық білімі бар студенттерге оқытылады.

Сонымен, кәсіби бағытталған шет тілін оқытудың сипаттамасы:

- 1) Курстың құрылымы мен оқыту мақсатына байланысты оқытылуы, яғни мамандарды дайындауға немесе санатты жоғарылатуға;
- 2) Кәсіби тілді оқыту үшін шет тілінен алған базалық тілді қолдану,
- 3) Курстың нақты кәсіби бағдарға бағытталуы (экономика, қаржы, бизнес, медицина, маркетинг) әр мамандықтың

ерекшелігін ескере отырып, лексикалық біліктіліктерді қалыптастыру;

Қазіргі кезде елімізде «шет тіліне арнайы мақсатта оқытушы» деген мамандық ешбір университетте оқытылмайды. Сондықтан, кәсіптік шет тілі пәнін педагогикалық университеттердің шет тілі мамандығын бітірген немесе филолог мамандары оқытуда. Шет тілін кәсіптік бағытта оқыту өте кең көлемде деп айтуға болады. Себебі оқытушы тек шет тілін оқытып қана қоймай, термин сөздерді де өздігінен жақсылап меңгертуі керек. Бірақ, ол жас мамандардың кез келгенінің қолынан келе бермейді. Сондықтан, кәсіптік шет тілінен сабақ берген оқытушы көп қиыншылыққа тап болып жатады. Осы мәселелерді 5 категорияға бөліп қарастыруға болады:

- 1) Психологиялық қиыншылықтар (жалпы шет тілі пәнінің оқытушысын, кәсіптік шет тілі пәнінің оқытушысын даярлау);
- 2) Концептуалдық қиыншылықтар (кәсіптік мәтіннің мазмұнын түсінбеушілік);
- 3) Лингвистикалық қиыншылықтар (арнайы мақсатқа арналған шет тіліндегі лексиканы студенттердің толық меңгере алмауы);
- 4) Ұйымдастыруда кездесетін қиыншылықтар (оқытудың мақсаты мен міндетіне бағытталған курстық оқыту бағдарламасын жасағанда кездесетін қиыншылықтар)

Шет мемлекеттердің әдіскерлері кәсіби бағытталған шет тілі пәнін оқытуда оқытушыларға келесі ұсыныстарды ұсынады:

- Кәсіп бойынша оқу материалдарын меңгеруге;
- Мамандық тілін меңгеруге;
- Студенттер оқытушының қателерін түзеуге дайын болуы тиіс.

Әрине мұндай қателіктер шет тілінен емес кәсіптік сала жағынан болуы мүмкін. Британдық әдіскерлер жүргізген зерттеулерде шет тілінің оқытушылары кәсіптік пәннің негізін толық білмегендіктен мәтіндерді аударғанда түрлі келенсіздікке

тап болып жататынын дәлелдеген. Шет тілі пәні оқытушысы қандай тәсілді таңдамасын, міндетті түрде берілген кәсіптік бағыттан хабардар болуы тиісті. Оқытушының оқыту әрекетін сәтті етудің бір жолы «топпен оқыту» (team teaching), екі немесе одан да көп мамандықтың оқытушыларының бірігіп жұмыс жасауы [2,38]. Мұндай топтық жұмыс жүргізу жайлы шетелдік және қазақстандық авторлар кейінгі кезде көп сөз етуде. Топтап оқытудың мынандай жақсы жақтарын кездестіруге болады:

- Студент өзінің жетістіктерін академиялық талаптар жағынан бағалап, бұрын түсінбеген немесе жіберіп алған материалдарды қайталайды.

- Студенттер бұрын дәріс түрінде жазған тақырыптарын шет тілінде қарым – қатынас жасау арқылы тәжірибе ретінде қайталауға мүмкіншілік алады.

Қорытындылай айтқанда, медицина университеттерінде шет тілін оқыту барысында кәсіби мамандыққа бағыттау дағдысымен іс-әрекет негізінде өздігінен ізденетін, өздігінен шешім қабылдайтын, нарық заманында өмір сүріп, адал еңбектенетін, бәсекелестікке қабілетті жеке тұлғаны қалыптастыруға септігін тигізеді.

Елбасымыздың бастамасы бойынша университетімізде «Тілдің үш тұғырлығы» ұлттық мәдени жобасын іске асыру жұмыстары жүргізілуде. Бүгінде осы жоба аясында Алматы қаласы әкімдігінің тапсырысы бойынша Мемлекеттік тілді дамыту бөлімі мен біздің шет тілдер кафедрасы бірігіп «Тілдарын» олимпиадасына студенттерді қатыстыру дәстүрге айналып отыр. Бұл олимпиаданың негізгі мақсаты университетті бітіруші болашақ дәрігерлер үш тілдік тосқауыл, тілмашқа мұқтаждық болмауы керек. Сонымен қатар біздің университетімізде үшінші курстан бастап клиникалық сабақтар кәсіби ағылшын тілінде жүргізілуде. Бұл өз кезегінде дәрігерге деген сұранысты арттырады, олардың бәсекеге қабілеттілігін жоғарылатады.

ӘДЕБИЕТТЕР ТІЗІМІ

1. Гальскова Н.Д., Н.И.Гез. Теория обучения иностранным языкам. – М.: Издательский центр «Академия», 2009.
2. Поляков О.Г. Теоретические и практические аспекты разработки профильно-ориентированных программ по английскому языку // ИЯШ.-2004.№1.-С.12-16.
3. Бородулина М.К., Карлин А.М., Лурье А.С., Минина Н.М. Обучение иностранному языку как специальности (Немецкий язык) – М.: «Высшая школа», 1975. – С. 5-10

О.Я. СУЛЕЙМЕНОВА, М.А. ШАЙХОВА, Р.Р. ТУРУМБАЕВА

ОСОБЕННОСТИ ПРОФЕССИОНАЛЬНОГО ОБУЧЕНИЯ НА ЗАНЯТИЯХ ИНОСТРАННОГО ЯЗЫКА В МЕДИЦИНСКИХ ВУЗАХ

Резюме: в данной статье рассматривается теория и практика профессионально-ориентированного обучения иностранному языку в неязыковых вузах в процессе его исторического развития, а также раскрывается его сущность и содержание на современном этапе. Иностранному языку в неязыковых вузах значительно возрастает в связи с тем, что иноязычное общение в современных условиях становится существенным компонентом будущей профессиональной деятельности специалиста. В настоящее время профессионально-ориентированное обучение иностранному языку является приоритетным направлением в обновлении образования.

В статье описываются такие методы обучения профессиональному иностранному языку, как ролевая игра, погружение в речевую среду путем моделирования различных профессиональных ситуаций, работа в группах и др.

Автор приводит методические рекомендации зарубежных специалистов, которые могут быть с успехом использованы в процессе обучения языку как неродному и иностранному в неязыковых вузах.

Ключевые слова: профессиональный иностранный язык, профессиональная лексика, профессиональное отношение, профессиональное направление, социальное направление, психологическое состояние, навыки говорения, коммуникативные навыки, концептуальные трудности, лингвистические трудности, применение базовых знаний.

O.YA. SULEIMENOVA, M.A. SHAIKHOVA, R.R. TURUMBAEVA

THE CHARACTERISTICS OF PROFESSIONAL ENGLISH TEACHING AT MEDICAL UNIVERSITIES

Resume: This article first defines the importance of LSP as a widely applied approach to second or foreign language teaching and training that addresses immediate and very specific needs of learners who need that language as a tool in their education, training or job. Needs analysis is the underlying “driver” for the development of LSP programs.

Such methods of teaching to professional foreign language as role play, immersion in speech medium in the way of designing of different professional situations, work in groups and etc. are describing in this article.

The author leads methodical recommendations of foreign specialists, which may be used with success in the process of learning language as non-authentic language and foreign at non linguistic high schools.

Key words: professional English, professional lexics, professional attitude, professional direction, social direction, psychological situation, research work, speaking habits, communicative direction, work on the text, role plays, conceptual difficulties, linguistical difficulties, using of basic knowledge, absolute characteristics, variable characteristics.